ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

КУТЕРГА Максим Володимирович - кандидат юридичних наук

УДК: 342.95 (477)
DOI: https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2021.4.40

У статті наголошено на тому, що принципи протидії економічній злочинності в Україні являють собою фундаментальні засади допустимого впливу на суспільні відносини з огляду на морально-етичні підвалини суспільства, актуальні тенденції його соціально-економічного, політичного, технологічного розвитку з метою поступового, системного, планового та комплексного подолання причин, умов та наслідків економічної злочинності. До окремих принципів протидії економічній злочинності віднесено принцип ефективного управління, принцип координації, який спрямовує діяльність одразу декількох органів і підрозділів на досягнення спільного стратегічного завдання з протидії економічній злочинності, принципи прозорості, рівності, процесуальної справедливості, відновного і карального правосуддя. Принципи протидії економічній злочинності засновуються як на основних тенденціях розвитку правоохоронної діяльності в Україні та світі, так і враховують актуальні напрями розбудови вітчизняної та світової економіки.

Встановлено, що завдання протидії економічній злочинності являють собою ієрархічно побудовану систему разових, багаторазових чи системних дій, що виконуються задля реалізації мети протидії економічній злочинності та з дотриманням відповідних принципів, на основі врахування зарубіжного досвіду, успішних практик, які продемонстрували свою ефективність в інших країнах.

Ключові слова: принципи, завдання, протидія економічній злочинності в Україні, координація, прозорість, економічна безпека, міжнародне співробітництво.

Постановка проблеми

Питання визначення кола принципів протидії економічній злочинності в Україні є набуває особливої важливості, адже останні являють собою фундаментальні засади допустимого впливу на суспільні відносини з огляду на морально-етичні підвалини суспільства, актуальні тенденції його соціально-економічного, політичного, технологічного розвитку з метою поступового, системного, планового та комплексного подолання причин, умов та наслідків економічної злочинності.

Стан дослідження теми

Окремі проблемні аспекти адміністративно-правового забезпечення економічної безпеки в українському супільстві досліджували такі науковці, як В. О. Антонов, О. М. Бандурка, О. М. Гончаренко, І. І. Дейнега, В. А. Ліпкан, Т. П. Матюшкова, О. М. Музичук, В. П. Приходько, А. В. Рубан, А. А. Русецький, М. В. Салтевський, В. Л. Синчук, С. Г. Стеценко, К. В. Тарасенко, В. П. Тимощук, В. І. Ткаченко та інші. Втім, незважаючи на наявні фундаментальні наукові праці, питання принципів та завдань протидії економічній злочинності в Україні потребує нових і нестандартних наукових поглядів.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб визначити принципи та завдання протидії економічній злочинності в Україні. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: з'ясувати сутність принципу координації в контексті протидії економічній злочинності; дослідити принцип прозорості протидії економічній злочинності; розглянути принципи економічного механізму інноваційної діяльності; встановити сутність завдань протидії економічній злочинності та проаналізувати окремі з них.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором було запропоноване нестандартне бачення принципів та завдань протидії економічній злочинності в Україні з огляду на морально-етичні підвалини суспільства, актуальні тенденції його соціально-економічного, політичного, технологічного розвитку.

Виклад основного матеріалу

До окремих принципів протидії економічній злочинності можемо віднести принцип координації, який спрямовує діяльність одразу декількох органів і підрозділів на досягнення спільного стратегічного завдання з протидії економічній злочинності. При цьому окремі науковці виокремлюють фундаментальні принципи, на яких ґрунтується успішна координація. Як зазначає А. А. Русецький, «ключовими принципами координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні є: рівність суб'єктів координації в процесі розробки та прийняття спільних рішень; централізація діяльності суб'єктів координації, що проявляється у її контролі та регулюванні спеціально створеним координаційним органом; самостійність правоохоронних органів щодо питань реалізації спільно визначених рішень; обмеженість координації межами та потребами окремого регіону; максимально тісна співпраця із територіальними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; відповідальність керівників відповідних правоохоронних органів за якість, ефективність та своєчасність виконання спільно прийнятих рішень та визначених заходів» [1, с. 63-64].

Водночас окремі дослідники розглядають координацію як багатогранний феномен, який охоплює і специфічні форми. Так, певні форми координації, наприклад, структурна координація та координація мови та культури, необхідні для конкретних типів взаємозалежностей завдань. Характеристики членів команди вводять у дію різні типи координації, наприклад, координацію мови та культури, координацію ролей, координацію стосунків і часову координацію. Характеристики доступності технології спільної роботи можуть впливати на координацію медіа. Дві важливі форми координації вищого рівня, тобто координація завдань і координація відносин впливають на результати, пов'язані з завданням, і результати, пов'язані з командою відповідно [2, с. 307].

Як зазначає Тео Гілєвич, координація полягає у з'єднанні різних елементів організації та одночасному пристосуванні організації до її оточення для досягнення цілей адміністративної системи. Механізми координації – це способи, за допомогою яких організація чи соціальна група реагують на тиск невизначеності, занепокоєння, викликані відсутністю внутрішньої орієнтації їх діяльності та ненадійністю очікувань щодо поведінки інших акторів. Жоден із механізмів і жоден із інструментів їхньої координації не є ані позитивним, ані негативним сам по собі. Вибір між ними не є питанням ідеології, це лише питання вибору методу координації, який найбільше підходить для певних умов праці [3, с. 1061].

Принцип прозорості протидії економічній злочинності постає як один із основних у сучасній демократичній, соціально-орієнтованій державі. У контексті стрімкого переміщення основних процесів життєдіяльності суспільства у цифровий простір варто вести мову ще й про принцип цифрової прозорості. Під тиском боротьби з корупцією, притягнення публічних службовців до відповідальності та зміцнення довіри громадян багато урядів прагнуть до більшої прозорості. Вони публікують дані про свою внутрішню діяльність, виводять назовні процеси прийняття рішень, встановлюють цифрові

лінії запитів для публічних службовців і використовують інші форми прозорості за допомогою цифрових засобів. Незважаючи на наявність багатьох цифрових інструментів, які підвищують прозорість, поєднання таких інструментів для досягнення бажаного рівня цифрової прозорості, щоб розробити цілісні урядові системи для цифрової прозорості, залишається складним завданням. Принципи проєктування та інші посібники з дизайну відсутні в цій області. Щоб досягти цифрової прозорості, перш ніж створювати та розгортати цифрові рішення, державні організації повинні створити технологічні та інституційні основи та використовувати їх для організації прозорості [4].

Варто враховувати в процесі протидії економічній злочинності також і принципи економічного механізму інноваційної діяльності, які є основними засадами розробки господарського механізму, функціонування суб'єктів господарювання, здійснення та організації інвестиційної діяльності, регулювання інноваційної діяльності, розвитку та поведінки персоналу, використання інноваційних технологій, розвитку системи управління інноваційною діяльністю. Даними принципами необхідно керуватися при осмисленні економічного механізму інноваційної діяльності підприємств, оскільки вони враховують специфіку їх функціонування, рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу, можливості впровадження інновацій. Дані принципи мають бути відповідним чином конкретизовані, скориговані, проаналізовані на основі зміни потреб бізнесу, напрямків інноваційної діяльності, цілей господарського механізму внаслідок впливу ринкового середовища [5, с. 206].

Варто бути свідомими того, що принципи протидії економічній злочинності засновуються як на основних тенденціях розвитку правоохоронної діяльності в Україні та світі, так і враховують актуальні напрями розбудови вітчизняної та світової економіки.

Щодо сутності завдань протидії економічній злочинності, то В. Л. Синчук стверджує, що «завдання характеризує запланований для виконання обсяг робіт, реалізується під час виконання певних дій, що спрямовані на досягнення передбаченої мети, проте не є власне цією роботою, обов'язками, функціями діяльності, чи правами на здійснення певної діяльності» [6, с. 79].

М. В. Салтевський визначає, що «будь-яка проблема породжує конкретні цілі, для досягнення яких суб'єкт планує свою діяльність, тобто вирішує тактичне завдання. Вирішення тактичного завдання припускає реалізацію запланованих засобів, застосування відповідних прийомів» [7, с. 78].

Завдання ж протидії економічній злочинності являють собою ієрархічно побудовану систему разових, багаторазових чи системних дій, що виконуються задля реалізації мети протидії економічній злочинності та з дотриманням відповідних принципів, на основі врахування зарубіжного досвіду, успішних практик, які продемонстрували свою ефективність в інших країнах.

До системи завдань протидії економічній злочинності можемо, у першу чергу, віднести забезпечення економічної безпеки. З точки зору адміністративно-правового бачення протидії економічній злочинності, економічна безпека досягається за рахунок злагодженої діяльності органів публічної влади, зокрема правоохоронних органів, реалізації ефективних механізмів міжвідомчої взаємодії, обміну інформацією, проведення різноманітних заходів просвітницької спрямованості, а також врегулювання такої діяльності на рівні адміністративно-правових норм, визначення напрямів, форм, методів такої протидії з урахуванням реальних можливостей їх впровадження у повсякденній практичній діяльності правоохоронних органів, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, вітчизняних медіа та міжнародних організацій.

Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року визначено, що «основними завданнями у сфері забезпечення економічної безпеки є: забезпечення стійкості від зовнішніх і внутрішніх викликів та загроз національним економічним інтересам держави та інтересам її громадян; збереження та розвиток економічної потужності країни з урахуванням Цілей ста-

лого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722, та позицій людиноцентризму; гарантування національної економічної незалежності та здатності до захисту національних економічних інтересів, зокрема у високотехнологічній сфері» [8].

Із захистом від зовнішніх викликів економічним інтересам держави тісно пов'язане завдання своєчасного виявлення та ефективного розслідування економічних злочинів міжнародного (транснаціонального) характеру.

Слід погодитися з В. Попко та Є. Попко, що досягнення 21 століття суттєво змінили світ, створивши новітні технології, відкриття в галузі фундаментальної та прикладної науки, економіки, культури, мистецтва тощо, але є проблеми глобального характеру, вирішення яких що вимагає зусиль усіх держав. Однією з таких проблем є злочинність, яка виходить за кордон і стає міжнародною. Економічними злочинами міжнародного (транснаціонального) характеру (транснаціональними злочинами) є злочини, вчинені у національній та міжнародній економіці. Протидія економічним злочинам транснаціонального характеру входить до внутрішньої компетенції держав, але міжнародне співробітництво в цій сфері також має об'єктивне підґрунтя, оскільки зараз злочинність інтернаціоналізується. Вона все більше набуває іноземних і міжнародних елементів, тобто передбачає вчинення злочинних дій на території двох або більше держав, спроби злочинців втекти від правосуддя за кордон, відмивання грошей, кіберзлочини, які не обмежуються державних кордонів. Так, проблема міжнародної економічної злочинності набуває все більш глобального характеру. Економічними злочинами транснаціонального характеру визнаються суспільно небезпечні діяння, що посягають на систему суспільних відносин у сфері фінансово-кредитної, інвестиційної, інформаційної, торговельної та іншої діяльності; мають транснаціональний характер, тобто виходять за межі однієї держави; охороняється державами та міжнародним співтовариством [89, с. 99].

Водночас завдання своєчасного виявлення та ефективного розслідування економічних злочинів міжнародного (транснаціонального) характеру пов'язане не лише з реагуванням на вже вчинені правопорушення, але і з їх попередженням, у тому числі за рахунок партнерства між закладами вищої освіти, які готують правоохоронців, та зарубіжними експертами, проведення різноманітних просвітницьких заходів.

Незважаючи на те, що Україна не є членом Європейського Союзу (ЄС), існує тісна співпраця між нашою країною та ЄС, а також між правоохоронними органами та поліцейськими установами. Це дозволяє організовувати навчальні візити та програми обміну для викладачів та здобувачів вищої освіти. Так, викладачі ХНУВС брали участь у тренінгах для тренерів та ознайомчих візитах до поліцейських навчальних закладів Республіки Польща, Литовської Республіки, Королівства Іспанія, Португальської Республіки, Нідерландів, Королівства Норвегія тощо. Ці заходи відбулися за фінансової підтримки міжнародних організацій, таких як КМЄС в Україні та CEPOL. Під час візитів представники ХНУВС мали змогу не лише отримати нові знання від іноземних колег та обмінятися досвідом, а й презентувати особливості поліцейської освіти України, можливості української юридичної освіти, провести заняття для іноземних студентів [90, с. 36]. Курсанти університету брали участь у короткотермінових програмах, таких як програми Erasmus+. Побували в Польщі, Грузії, Латвії та інших країнах. Весь згаданий вище досвід є дуже корисним для професійного розвитку поліцейських, а також для зміцнення плідної поліцейської співпраці в Європі [10, с. 37].

Так, у процесі міжнародного співробітництва опрацьовуються шляхи виявлення та ефективного розслідування економічних злочинів міжнародного (транснаціонального) характеру, реалізуються освітні проєкти, впроваджуються технології дистанційного навчання за допомогою проходження інтерактивних курсів, розвиваються механізми обміну інформацією з міжнародними правоохоронними організаціями.

Висновки

Таким чином, у даному підрозділі стверджується, що принципи протидії економічній злочинності в Україні являють собою фундаментальні засади допустимого впливу на суспільні відносини з огляду на морально-етичні підвалини суспільства, актуальні тенденції його соціально-економічного, політичного, технологічного розвитку з метою поступового, системного, планового та комплексного подолання причин, умов та наслідків економічної злочинності. До окремих принципів протидії економічній злочинності віднесено принцип ефективного управління, принцип координації, який спрямовує діяльність одразу декількох органів і підрозділів на досягнення спільного стратегічного завдання з протидії економічній злочинності, принципи прозорості, рівності, процесуальної справедливості, відновного і карального правосуддя. Принципи протидії економічній злочинності засновуються як на основних тенденціях розвитку правоохоронної діяльності в Україні та світі, так і враховують актуальні напрями розбудови вітчизняної та світової економіки.

Встановлено, що завдання протидії економічній злочинності являють собою ієрархічно побудовану систему разових, багаторазових чи системних дій, що виконуються задля реалізації мети протидії економічній злочинності та з дотриманням відповідних принципів, на основі врахування зарубіжного досвіду, успішних практик, які продемонстрували свою ефективність в інших країнах.

Визначено, що до системи завдань протидії економічній злочинності віднесено забезпечення економічної безпеки. З точки зору адміністративно-правового бачення протидії економічній злочинності, економічна безпека досягається за рахунок злагодженої діяльності органів публічної влади, зокрема правоохоронних органів, реалізації ефективних механізмів міжвідомчої взаємодії, обміну інформацією, проведення різноманітних заходів просвітницької спрямованості, а також врегулювання такої діяльності на рівні адміністративно-правових норм, визначення напрямів, форм, методів такої протидії з урахуванням реальних можливостей їх впровадження у повсякденній практичній діяльності правоохоронних органів, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, вітчизняних медіа та міжнародних організацій.

Проаналізовано завдання своєчасного виявлення та ефективного розслідування економічних злочинів міжнародного (транснаціонального) характеру, яке виконується в процесі міжнародного співробітництва та пов'язане не лише з реагуванням на вже вчинені правопорушення, але і з їх попередженням, у тому числі за рахунок партнерства між закладами вищої освіти, які готують правоохоронців, та зарубіжними експертами, проведення різноманітних просвітницьких заходів. У процесі міжнародного співробітництва опрацьовуються шляхи виявлення та ефективного розслідування економічних злочинів міжнародного (транснаціонального) характеру, реалізуються освітні проєкти, впроваджуються технології дистанційного навчання за допомогою проходження інтерактивних курсів, розвиваються механізми обміну інформацією з міжнародними правоохоронними організаціями.

Література

1. Русецький А. А. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні в Україні: дис. … докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 447 с.

2. Sutanto J., Kankanhalli A., Tan B. A conceptual framework for coordination in global virtual teams. In: International Conference of the information-resources-management-association. New Orleans, 23-26 May 2004. pp. 307-310.

3. Giljevic T. Categories for studying coordination in the administrative system. *Croatian and Comparative Public Administration*. 2014. № 13 (4). pp. 1061-1092.

4. Matheus R., Janssen M., Janowski T. Design principles for creating digital transparency in government. *Government Information Quarterly*. 2021. № 38 (1). URL: https://repository.tudelft.

nl/record/uuid:6bef6a41-6179-44a7-a24e-e3bb55cbe7f8.

5. Cherep A., Cherep O., Andriukaitiene R., Korinnyi S. Development of special principles of business innovation activities' mechanism. *Financial and Credit Activity-Problems of Theory and Practice*. 2019. № 3 (30). pp. 206-214.

6. Синчук В. Л. Завдання контролю за діяльністю органів прокуратури. *ПРАВО. UA*. 2014. № 1. С. 78–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2014_1_15.

7. Салтевський М. В. Криміналістика : підручник : у 2 ч. Харків : Консум, 2001. Ч. 2. 528 с.

8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» : Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text.

9. Popko V., Popko Ye. Theoretical and legal characteristics of economic crimes of a transnational nature. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. № 7 (1). Pp. 93-101.

10. Matiushkova T., Ustimenko O. Police Education: Experience of Ukraine. Law Enforcement Training – Good Practices of Bachelor and Master Level Education: Conference Proceedings. Editors Gábor Kovács Bence Mészáros. Hungarian Association of Police Science. Budapest, 2021. Pp. 34-43.

PRINCIPLES AND OBJECTIVES OF COMBATING ECONOMIC CRIME IN UKRAINE

The article emphasizes that the principles of combating economic crime in Ukraine are the fundamental principles of permissible influence on social relations in view of the moral and ethical foundations of society, current trends in its socio-economic, political, and technological development in order to gradually, systematically, systematically, and comprehensively overcome the causes, conditions, and consequences of economic crime. The individual principles of combating economic crime include the principle of effective management, the principle of coordination, which directs the activities of several bodies and units to achieve a common strategic goal of combating economic crime, the principles of transparency, equality, procedural justice, restorative and punitive justice. The principles of combating economic crime are based on both the main trends in the development of law enforcement activities in Ukraine and the world, and take into account current directions in the development of the domestic and world economy.

It has been established that the tasks of combating economic crime represent a hierarchically structured system of one-time, multiple or systemic actions carried out to implement the goal of combating economic crime and in compliance with relevant principles, based on taking into account foreign experience and successful practices that have demonstrated their effectiveness in other countries.

Key words: principles, objectives, combating economic crime in Ukraine, coordination, transparency, economic security, international cooperation.